

УДК 65.017.3:330.341.1(477)

Голомб В.В., к.е.н, доцент
кафедри економіки підприємства
Запорізька державна інженерна академія
Чорна І.О., магістр
Запорізька державна інженерна академія

БІЗНЕС-ІНКУБАТОР ЯК ФОРМА ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Голомб В.В., Чорна І.О. Бізнес-інкубатор як форма підтримки малого та середнього бізнесу. У статті розглянуто поняття та сутності функціонування бізнес-інкубаторів в Україні. Проаналізовано стан малого та середнього бізнесу в Україні. Обґрунтовано необхідність протекторату держави, основними завданнями якої будуть підтримка та стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Висвітлено світовий досвід найуспішніших шляхів розвитку і підтримки підприємництва.

Ключові слова: бізнес-інкубатор, бізнес, розвиток, малий, середній, підтримка, підприємництво.

Голомб В.В., Чорная И.А. Бизнес-инкубатор как форма поддержки малого и среднего бизнеса. В статье рассмотрены понятие и сущность функционирования бизнес-инкубаторов в Украине. Проанализировано состояние малого и среднего бизнеса в Украине. Обоснована необходимость протектората государства, основными задачами которого будут поддержка и стимулирование развития малого и среднего бизнеса. Освещен мировой опыт наиболее успешных путей развития и поддержки предпринимательства.

Ключевые слова: бизнес-инкубатор, бизнес, развитие, малое, среднее, поддержка, предпринимательство.

Holomb V.V., Chorna I.O. Business-incubator as a form of support for small and medium-sized businesses. The article deals with the concepts and the essence of the functioning of business incubators in Ukraine. The state of small and medium business in Ukraine is analyzed. The need for a protectorate of the state is substantiated, the main task of which will be to support and stimulate the development of small and medium-sized businesses. The world experience of the most successful ways of development and support of entrepreneurship is covered.

Key words: business-incubator, business, development, small, medium, support, enterprise.

Постановка проблеми. Малий і середній бізнес має велике соціально-економічне значення у розвитку будь-якої держави. Нині саме за допомогою малого і середнього підприємництва можливо здійснити певні модернізаційні перетворення в економіці України.

Значну роль у розвитку малого та середнього бізнесу відіграє досить нова для України форма підтримки малого підприємництва – бізнес-інкубатори. Головними завданнями цієї організації є надання суб'єктам малого підприємництва комплексних послуг: юридичної, консалтингової, інформаційної підтримки, підготовки кадрів для малих підприємств, пошук інвесторів, надання в оренду обладнаних оргтехнікою приміщень тощо.

Малий та середній бізнес стимулює конкуренцію, сприяє послабленню монополізму, позитивно впливає на структуру господарства та на якісну характеристику валового внутрішнього продукту, розширює сферу свободи ринкового вибору, забезпечує більш швидку реалізацію інновацій та підвищує інвестиційну діяльність. Також за допомогою малого та середнього бізнесу створюються нові

робочі місця, вдосконалюються технології виробництва, підвищується інвестиційна привабливість регіонів, що позитивно впливає на зростання валового регіонального продукту.

Ця тема є досить актуальною як в економічному, так і в соціальному вимірі, незважаючи на досить велику кількість досліджень, присвячених проблемам розвитку малого та середнього бізнесу, ефективного їх функціонування та активного поширення нової форми підтримки бізнесу – бізнес-інкубаторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості сучасних тенденцій розвитку й удосконалення механізмів бізнес-інкубаторів в Україні розглянуто в працях таких учених, як: О. Бородіна, Л. Дмитриченко, В. Зянько, С. Єрохін, М. Жук, В. Ляшенко, Є. Панченко, О. Титаренко, В. Шарпов та ін. Теоретичні та методологічні питання, присвячені проблемам розвитку малого та середнього підприємництва, знайшли своє відображення у дослідженнях таких учених, як: З.С. Варналій, Л.І. Вороніна, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, В.І. Кредісов, Г.М. Рижаківа, М.П. Бутко, Е.М. Лібанова, З.В. Герасимчук та ін.

Проте проблема вивчення й узагальнення успішного досвіду створення і функціонування бізнес-інкубаторів залишається актуальною. Залишаються невисвітленими питання розвитку малого та середнього бізнесу за допомогою бізнес-інкубаторів. Дотепер недостатньо вивченим залишається питання визначення місця бізнес-інкубаторів як однієї із сучасних організаційних форм підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути сутність функціонування бізнес-інкубаторів в Україні; проаналізувати сучасний стан малого та середнього бізнесу в Україні; розкрити необхідність підтримки та стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу державою; ознайомитися зі світовим досвідом шляхів підтримки підприємництва за допомогою бізнес-інкубаторів.

Виклад основних результатів. Невід'ємними складниками сучасного підприємництва є малий та середній бізнес, на який покладаються функції прискорення структурної перебудови економіки, підвищення організаційної ефективності використання національних ресурсів. За умови виваженої державної політики вітчизняний малий та середній бізнес здатний створити тисячі нових робочих місць і сприяти становленню України як економічно розвиненої держави.

Позитивній динаміці розвитку малого та середнього бізнесу в Україні сприяли запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва, низка прогресивних норм регуляторної політики, реформування дозвільної системи тощо.

Як свідчить світовий досвід, одним із найуспішніших шляхів розвитку і підтримки підприємництва є інкубація бізнесу, або надання підтримки суб'єкту підприємницької діяльності, що починає власний бізнес, для спрощення, полегшення та прискорення входження його в ринок і досягнення бажаного підприємницького ефекту. Підтримка, яка забезпечується інкубацією, значною мірою допомагає початківцям набути необхідного професіоналізму щодо вибраної сфери діяльності, сприяє подоланню ринкових і штучних бар'єрів під час створення бізнес-структури та на початковому етапі розвитку. І якщо за статистикою самостійно виживають у середньому близько третини створених фірм, то серед тих, хто скористався підтримкою бізнес-інкубаторів, як правило, стають успішними понад 85% учасників [6, с. 27].

Перші бізнес-інкубатори з'явилися ще в 50-ті роки у Великобританії. Проте найбільше розповсюдження, особливо після 1983 р., інкубатори бізнесу отримали у США. На протязі останніх десяти років їх кількість виросла з декількох десятків до 575, об'єднаних у Національну асоціацію інкубаторів бізнесу. Можна назвати три причини, які сприяли їх швидкому розповсюдженню у США:

1) Проблема відродження міських центрів та окремих регіонів. Інкубатори, що створюються в рамках цієї схеми, відкривалися на вільних площах заводів і фабрик, на місці колишніх складів, шкіл, у відновлених будівлях, загалом у будь-яких приміщеннях, які можна було пристосувати для формування і розвитку малого бізнесу. Ці інкубатори виконували переважно функцію створення нових робочих місць і зв'язані здебільшого з нетехнологічним бізнесом.

2) Заохочення інноваційної діяльності та підприємницької активності в університетах. Інкубатори, поява яких була викликана цією причиною, виконували функцію підтримки наукоємного підприємництва.

3) Створення інкубаторів спрямовувалося на формування привабливих умов приватним інвесторам – «діловим ангелам». Зручність інкубаторної схеми для венчурних капіталістів полягає у тому, що вони таким чином можуть контролювати за низкою параметрів своїх клієнтів, одночасно створюючи їм умови для роботи. Ці інкубатори надають підтримку як фірмам високих технологій, так і нетехнологічному підприємству [7, с. 27].

Прикладом успішного розвитку інкубатора за такою схемою може служити бізнес-інкубатор у м. Остін, штат Техас (Austin Technology Incubator). Він був створений у 1989 р. і займав тоді невелику площу, всього 400 кв. м. У процесі своєї діяльності площа його приміщень збільшилася до 20 тис. кв. м, а кількість компаній, що входять до нього, зросла до 28. Зараз загальний капітал цих компаній досяг 100 млн. доларів. 90% усіх компаній, які народилися тут, успішно розвиваються. При цьому 33 компанії було випущено з інкубатора у вільне плавання, а шість із них зареєстровано на біржі. Цікаво, що поступово на схему залучення приватних інвесторів для фінансування венчурних фірм переходять й університетські інкубатори. Зокрема, так тепер працює Оксфордський центр інновацій у Великобританії [8, с. 161].

Бізнес-інкубатори є необхідним елементом виживання й успішної діяльності малих та середніх структур, оскільки вони надають їм різноманітні послуги за пільговими цінами, а в деяких випадках зовсім безкоштовно. До них належать:

- оренда приміщень;
- прокат наукового і технологічного устаткування на певний період;
- консультації з економічних та юридичних питань;
- фінансові послуги;
- експертиза інноваційних проектів (науково-технічна, екологічна, комерційна);
- інформаційне та рекламне забезпечення тощо.

Ефективність діяльності бізнес-інкубаторів пов'язана як з організаційними, так і економічними чинниками. Їх розвиток не завжди потребує бюджет-

них асигнувань і може здійснюватися за рахунок спонсорства або самофінансування.

Одним із головних завдань діяльності бізнес-інкубатора є пошук потенційних інвесторів для реалізації інноваційних проєктів. Розглядається також можлива роль бізнес-інкубатора як гаранта та поручителя за своїх клієнтів у лізингових і кредитних програмах.

Національна асоціація бізнес-інкубації США визначає бізнес-інкубатор як динамічний процес розвитку підприємств. Інкубатори опікують молоді фірми, допомагаючи їм виживати і рости під час стартового початкового періоду, коли вони найбільш уразливі. Інкубатори забезпечують практичну адміністративну допомогу, доступ до фінансування й основні професійні і технічні послуги. Головна мета програми інкубації – готувати і випускати успішні підприємства, що є фінансово життєздатними й автономними, коли вони залишають інкубатори, зазвичай через два чи три роки.

Отже, бізнес-інкубатор являє собою найбільш ефективну форму організаційної підтримки малих підприємств на початковій стадії їх розвитку.

Разом із тим вітчизняне підприємництво як самостійне соціально-економічне явище існує та розвивається в складних умовах трансформаційної економіки і зустрічається з безліччю проблем. На зниження життєздатності суб'єктів малого та середнього бізнесу впливають значний податковий тиск, наявність різного роду адміністративних бар'єрів, обмеження фінансово-кредитних ресурсів, слабкість матеріального, технічного, фінансового, менеджерського та кадрового складників діяльності малого підприємництва [1, с. 117].

З погляду підприємця, держава повинна створювати умови для максимізації прибутку, мінімізації ризику, захисту власності й особистості підприємця тощо. З позиції держави підприємець має забезпечувати зростання суспільного добробуту, підтримку зайнятості, економічне зростання, політичну стабільність тощо [2, с. 39].

Необхідність підтримки малих підприємств у всьому світі вважається обов'язком держави, тому що вони поступаються великим підприємствам за можливостями модернізації, маркетингових досліджень, фінансових ресурсів, конкурентоспроможністю товарів і послуг.

В умовах нестабільної економічної ситуації вітчизняний малий бізнес потребує протекторату держави. Поки що ефективний механізм підтримки та стимулювання розвитку підприємництва в Україні ще не створений [3, с. 86]. Ефективний розвиток малого бізнесу можливий шляхом поєднання та комбінування різних форм, методів і засобів регулювання й підтримки, головними серед яких є:

- державна підтримка виробництва і реалізації продукції, що передбачає надання державних замовлень, обладнання у лізинг на пільгових умовах, мит-

них пільг, сприяння експорту товарів і послуг на міжнародні ринки, зниження орендних ставок;

- фінансово-кредитна підтримка, що передбачає надання прямих гарантованих позик на розвиток і розширення діяльності, розроблення пільгових програм кредитування, зниження відсоткових ставок за кредитами, державна гарантія отримання кредитів, цільове субсидіювання і бюджетне фінансування галузей економіки згідно з пріоритетами економічної політики держави;

- сприятлива податкова політика, що передбачає пільгове оподаткування діяльності та зниження податкового навантаження на суб'єктів малого підприємництва;

- інформаційно-консультативна підтримка створення і розвитку підприємств малого бізнесу, навчання спеціалістів та підвищення кваліфікації робітників за рахунок державних коштів у спеціально створених центрах, безкоштовне кваліфікаційне консультування підприємців [4, с. 35].

Порівняно із загальноприйнятими показниками у світі рівень розвитку малого бізнесу в Україні явно недостатній. Так, на 1 тис. осіб у середньому припадає сім малих підприємств, тоді як у країнах – членах Європейського Союзу – не менш як 30. Питома вага зайнятих на малих підприємствах працівників дорівнює близько 30%, тоді як у зазначених країнах цей показник у середньому становить 65%.

В Україні перші бізнес-інкубатори були створені наприкінці 90-х років минулого століття. Серед них: технологічний бізнес-інкубатор «Харківські технології», бізнес-інкубатор Херсонської промислової палати, бізнес-інкубатор Об'єднаного профкому Чорнобильської АЕС тощо. Метою їхнього функціонування було навчання менеджменту, маркетингу, бізнес-плануванню; маркетингові дослідження конкурентоспроможності продукту і методів його просування та ін.

Станом на 1 січня 2017 р. в Україні функціонують 310 бізнес-центрів, 2 660 інформаційно-консультативних установ, 55 бізнес-інкубаторів, 161 фонд підтримки підприємництва [9, с. 27].

У територіальному вимірі найбільшою концентрацією суб'єктів малого підприємництва характеризуються столиця (8,9% до загальної кількості) та великі промислові регіони (Донецька (7,6%), Дніпропетровська (7,3%) та Харківська (7%) області), найменшою – західні регіони (Чернівецька (1,8%), Тернопільська (1,9%) області) [5, с. 27].

За останні роки стартап-індустрія в Україні значно виросла, збільшилася не лише кількість проєктів, а й обсяг інвестицій у них. Сьогодні експерти сперечаються про якість вітчизняних стартапів: одні вважають, що вони поки не можуть конкурувати із західними, інші ж – що їх рівень значно зріс. Інтерес до українських стартапів із боку іноземних інвесторів також помітно зріс, хоча все одно більшою частиною інвесторів залишаються саме вітчизняні.

Проаналізувавши ринок стартапів в Україні, можна констатувати:

- щороку на українському ринку з'являється від 300 до 500 нових стартапів;
- сумарна кількість стартапів, які постійно є на ринку, тобто вдало працюють, – близько 900 проєктів;
- приблизно з 600 стартапів на рік виживає лише кілька десятків (20–40).

Важливо відзначити, що 49% усіх стартапів діють у Києві. Решта розподілилася по містах України: Дніпропетровськ – 16%; Львів – 9%; Харків – 8%; Одеса – 6%; інші міста – 12% [10, с. 27].

Реалізація ідеї бізнес-інкубаторів має потрійну користь: по-перше, безпосередню користь для окремих підприємців, які отримують пряму вигоду у вигляді пільгової орендної плати та додаткових консультаційних послуг; по-друге, виграють усі молоді підприємці та особи, що відкривають власний бізнес у регіоні, оскільки консультаційні послуги повинні надаватися всім фірмам, а не тільки тим, які розміщені в бізнес-інкубаторі; по-третє, виграє муніципалітет у цілому, оскільки створенням бізнес-інкубатора він доводить свою доброзичливу політику стосовно молодих підприємців [11].

Бізнес-інкубатор завжди має власну частку в компаніях, що пройшли інкубаційний процес. Коли через

кілька років підприємство набирає обертів, воно починає приносити прибуток. Прибуток буде використовуватися для фінансування діяльності громадського руху в районі, що організував цей бізнес-інкубатор.

Створення й ефективна діяльність бізнес-інкубаторів сприяє не тільки поліпшенню малого та середнього бізнесу а й розвитку інфраструктури 16 регіонів і країни у цілому [12].

Висновки. Отже, бізнес-інкубатор являє собою найбільш ефективну форму організаційної підтримки малих підприємств на початковій стадії їх розвитку. Підтримка, яка забезпечується інкубацією, допомагає початківцям набутти необхідного професіоналізму, сприяє подоланню ринкових і штучних бар'єрів під час створення бізнес-структури та на початковому етапі розвитку. За статистикою самостійно виживають у середньому близько третини створених фірм; серед тих, хто скористався підтримкою бізнес-інкубаторів, як правило, стають успішними понад 85% учасників.

Упровадження способів, методів та заходів розвитку бізнес-інкубаторів в Україні дасть змогу державі здійснити вагомий підтримку суб'єктів малого підприємництва, і, відповідно, держава зможе вивести країну з кризи, поліпшити економічне становище та збільшити кількість робочих місць.

Список літератури:

1. Копченко І.М. Актуальні проблеми державної підтримки малого підприємництва України на сучасному етапі / І.М. Копченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 4(35). – С. 115–119.
2. Литвин В.В. Механізм державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні / В.В. Литвин // Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі. – 2010. – № 5. – С. 36–43.
3. Гончаров В.М. Формування організаційно-економічного механізму системи інноваційного розвитку підприємств регіону : [монографія] / В.М. Гончаров, Ю.Н. Деречинський. – Донецьк : Купріянов В.С., 2009. – 280 с.
4. Жук М.В. Передумови формування національної інноваційної системи прискорення розвитку економіки / М.В. Жук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 30–37.
5. Якубовський М., Щукін В. Інфраструктура – фактор прискорення інноваційного розвитку промисловості / М. Якубовський, В. Щукін // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 27.
6. Бізнес-інкубування та інноваційні центри: сучасні технології підтримки підприємництва і розвитку інноваційної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [academia/?p=326](http://academia.ua/?p=326).
7. Микитюк О. Бізнес-інкубатори в системі фінансової підтримки малого підприємництва / О. Микитюк // Світ фінансів. – 2005. – № 2. – С. 160–164.
8. Розпорядження про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року від 24 травня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-p>.
9. Філіппов В.Ю. Порівняльний аналіз бізнес-інкубаторів в Україні та світі / В.Ю. Філіппов // Економічний аналіз. – 2011. – 456 с.
10. Піс Е. Бізнес з нуля / Е. Піс. – М. : Альпіна, 2014. – 256 с.
11. Толмачова О., Мазур Ю. Бізнес-інкубатор як форма підтримки малого та середнього бізнесу / О. Толмачова, Ю. Мазур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=9757>.
12. Ольвінська Ю.О. Напрями удосконалення механізму сприяння розвитку суб'єктів малого підприємництва / Ю.О. Ольвінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 3. – С. 117–123.